

1. Sotsiaalse turvalisuse õigus inimõiguste kaitse süsteemis

Sotsiaalse turvalisuse õigust on rahvusvaheliselt määratletud erinevalt. On poliitilisi kokkuleppeid¹, mille aluseks on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) dokumentides, sealhulgas Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) konventsioonides sätestatud õigus minimaalsele sotsiaalkaitsele². Mõned käsitlusviisid rõhutavad, et sotsiaalkaitse aitab vaesusest pääseda, teised aga seda, et sotsiaalkaitse edendab sotsiaalset kaasatust ja õiglust ning tagab kõigile sissetulekute kindluse, kvaliteetse hariduse ja tervishoiuteenused. See, kuidas inimeste õigustest räägitakse, mõjutab seda, kuidas ühiskonnas tekkivaid probleeme tajutakse ja neile reageeritakse.

1.1. Sotsiaalse turvalisuse õiguse arengu algus - ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon

Sotsiaalse turvalisuse õiguse arengu kohta tuleb märkida, et kuigi mõistet *sotsiaalne turvalisus* on varem mainitud mitmetes rahvusvahelistes kokkulepetes (näiteks Atlandi harta 1941. aastal, ILO Philadelphia deklaratsioon 1944. aastal), sai pöördepunktiks selle üldiselt konsensuslik lisamine fundamentaalse inimõigusena 1948. aastal vastu võetud inimõiguste ülddeklaratsiooni. Ülddeklaratsiooniga kinnitati esimest korda, et inimõiguste ja põhivabaduste üldise austamise oluline tingimus on sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste õiguste tagamine. Inimõiguste ülddeklaratsiooni³ preambulis on öeldud:

„Ühinenud rahvaste perre kuuluvad rahvad on põhikirjas kinnitanud oma usku inimese põhiõigustesse, inimisiksuse väärikusse ja väärtusse ning meeste ja naiste võrdõiguslikusesse ning on otsustanud kaasa aidata sotsiaalsele progressile ja elutingimuste parandamisele suurema vabaduse juures.“

Sotsiaalse turvalisuse õigus sisustati samm-sammult mitme riigi esindajate arutelude käigus. Erilist tähelepanu pöörati õiguse kontseptuaalsele ülesehitusele, et esile tuleks nii üksikisiku õigus kui ka riigi kohustus õiguste tagajana.⁴

Ülddeklaratsioonis ei peetud esialgu põhjendatuks riikidele praktiliste kohustuste seadmist, kuid koostamisprotsessi vaidlustes jõuti arusaamisele, et vaja on siiski panna rõhuasetus deklaratsiooni üldpõhimõtete rakendamisele.⁵ Kui arutelude alguses leiti, et sotsiaalse turvalisuse põhjanev alus on kõikide inimeste võimalus teha kasulikke tööd, siis arutlustes jõuti seisukohale, et arvesse tuleb võtta kõiki sotsiaalseid õigusi ning ühiskond ise peab looma tingimused nende õiguste järgimiseks.⁶ Seega, sotsiaalse turvalisuse õiguse sisustamist raamistas visioon sotsiaalselt õiglasest maailmast, kus kõigile tuleb tagada kaitse ebakindluse eest, inimväarikus ja heaolu majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste realiseerimise kaudu.⁷ Sotsiaalsed õigused hõlmavad nii tööga seotud õigusi kui ka õigust piisavale elatustasemele, haridusele, tervisele ja eluasemele ning sotsiaalkindlustusele tööpuuduse, haiguse, invaliidisuse, lehestumise ja vanaduse korral või mõnel muul elatusvahenditest ilmajäämise juhul inimestest endast olenemata põhjustel.

Sotsiaalse turvalisuse õigusele pööratakse suuremat tähelepanu ülddeklaratsiooni artiklis 22, mida on nimetatud ka majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste (artiklid 23–28) vihmavarjuks. Artiklis on välja toodud viis põhialust, mille kohaselt 1) igal inimesel kui ühiskonna liikmel 2) on õigus sotsiaalsele kindlustatusele (kasutatakse ka mõistet sotsiaalne turvalisus) 3) tema väarikuse säilitamiseks ning tema isiksuse vabaks arenemiseks 4) majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste realiseerimisele 5) riiklike jõupingutuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Seega, ülddeklaratsioon mitte ainult ei seo inimeste vaba arengut majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste teostamisega, vaid kannustab ühiskonda looma nende õiguste realiseerimiseks soodsaid tingimusi ja vajalikku riiklikku toetust ning tegema rahvusvahelist koostööd. Veelgi enam, deklaratsiooni koostajate soov oli määratleda katussättes sotsiaalse turvalisuse õiguse põhialused ja rõhutada, et igaühel on universaalne õigus sotsiaalsele turvalisusele ja eneseteostusele, mis toob kaasa võime ja kohustuse austada teiste õigusi ja edendada ühist hüvet.⁸

Janelle Diller on kirjeldanud⁹ riikide esindajate vaidlusi, mille käigus püüti leida ülddeklaratsiooni jaoks ühtset terminit, mis annaks edasi riikide erinevaid eesmäärke ühendava vaate majanduslikele ja sotsiaalsetele võimalustele, vabadustele ja kaitsele, mis on vajalik inimväarikuse ja isiksuse arenguks. Vaidlustes eristus kaks suunda. Ühtede jaoks tähendas sotsiaalne turvalisus konkreetset inimese seisundit, nagu ka inimväarikust ja isiksuse vaba arengut, mille saavutamiseks on majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused hädavajalikud. Teised, selle

põhimõtte vastu hääletanud deklaratsiooni koostajad, rõhutasid, et sotsiaalse turvalisuse õigus on üldine põhimõte ja tagatis, mis antakse majanduslike, sotsiaalsetel ja kultuurilistel õigustel põhineva ühiskonnakorraldusega, ning mille eesmärk on kaitsta ebakindluse eest ja tagada inimväarikus ja heaolu. Hääletuste tulemusena oli selge, et artiklis sõnastatakse sotsiaalse turvalisuse õiguse üldised põhiväärtused, millele tuginevad spetsiifilised majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste artiklid (23–28). Seega võib öelda, et ülddeklaratsiooni eesmärk oli suunata riikide tähelepanu heaoluühiskonna loomisele töökaitse-, tervise-, haridus- ja sotsiaalkaitsesüsteemi arendamise kaudu.

Kokkuvõtvalt, artikliga 22 andis ÜRO inimõiguste komisjon sotsiaalse turvalisuse õigusele kaks mõõdet, näidates, et õigused on tugevalt seotud sellega, millised on indiviidi suhted ühiskonna ja kogukonnaga. Üks oli üksikisiku vaade, mis tähendab inimeseks olemist, tema osalemist ühiskondlikes suhetes teiste inimeste ja institutsioonidega. Teine oli ühiskondlik vaade selle kaudu, kuidas institutsioonid peaksid olema kujundatud ehk kuidas riik peaks toimima. Artiklis toodud viide ühiskonnale tähendab, et mitte ainult valitsusel, vaid ka üksikisikutel, rühmadel ja sotsiaalsetel institutsioonidel on oluline roll inimõiguste elluviimisel üldiselt ning eelkõige sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste õiguste elluviimisel.[10](#)

1.2. Deklaratsioonist siduvate lepinguteni

Riikide kohustused austada ülddeklaratsioonis sätestatud õigusi on reguleeritud mitmete rahvusvaheliste lepingutega nii ülemaailmsel kui regionaalsel tasemel. 1950. aastal kirjutati Roomas alla Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile[11](#), mis sätestab sotsiaalõigusi puudutavad nõuded Euroopa kontekstis. Konventsiooni preambulis on sõnastatud eesmärgina liikmesriikide suurema ühtsuse saavutamine inimõiguste ja põhivabaduste elluviimise kaudu.[12](#) 1966. aastal ehk 18 aastat pärast inimõiguste ülddeklaratsiooni jõustumist võeti vastu ÜRO majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt [13](#), mis erineb inimõiguste ülddeklaratsioonist muu hulgas selle poolest, et tegemist on riikidele siduva lepinguga, mille järgimist kontrollivad vastavad komiteed[14](#). Kõik pakti osalisriigid on kohustatud esitama perioodilisi aruandeid, esimene aruanne esitatakse kahe aasta jooksul pärast pakti jõustumist riigis ning järgmised iga viie aasta tagant. Eesti ühines paktiga 26. septembril 1991. aastal. 2019. aastal tutvustas Eesti ÜRO majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitees kolmandat perioodilist aruannet, mille käigus tundis komitee suuremat huvi sotsiaalvaldkonna probleemide, muu hulgas soolise palgalõhe, vaesuse, pensioni- ja

töövõimetushüvitiste süsteemi vastu¹⁵ .

Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelises paktis ja ka majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitee üldkommentaaris nr 19 on rõhutatud¹⁶ , et igal inimesel on õigus sotsiaalsele turvalisusele, st piisavale sotsiaalkaitsele töötuse, haigestumise, vananemise ja elatusvahendite kaotuse korral inimesest sõltumatutes olukordades. Samuti on inimestel õigus sotsiaalkindlustusele (sealhulgas sotsiaalhooldusele) ning küllaldasele elatustasemele, sealhulgas piisavale toitumisele, riietusele, eluasemele ja elutingimuste pidevale paranemisele (pakti artiklid 9–11). ÜRO majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitee üldkommentaaris nr 19 on selgitatud, et sotsiaalkaitse tagamise meetmed võivad peale riiklike sotsiaalkindlustusskeemide hõlmata ka eraõiguslikke skeeme. Nii on näiteks enamikus Euroopa Liidu liikmesriikides tööandjad kaasatud haigushüvitiste maksmissse.¹⁷

1996. aastal ajakohastati Euroopa sotsiaalharta¹⁸ põhimõtteid ja 2009. aastal jõustus Euroopa Liidu põhiõiguste harta¹⁹ . Väärrib tähelepanu, et põhiõiguste harta koostamisel said põhiliseks vaidlusobjektiks just sotsiaalõigused, täpsemalt see, kas ja mil määral jaotises „Solidaarsus“ käsitletud sätteid tuleks vaadelda otsekohaldatavate põhimõtetenähtena või pigem eesmärkide ja konstitutsiooniliste põhimõtetenähtena.²⁰ Jaotisesse kuuluvad artiklid sätestavad näiteks töötajate õigused, perekonna- ja tööelu õigused, õiguse sotsiaalkindlustusele, sotsiaalabile ja tervishoiule.

Kuigi Euroopa põhiõiguste hartal puudub õiguslik siduvus, on tegemist Euroopa Komisjoni, Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu vahel sõlmitud väga olulise kokkuleppega, mis on integreeritud Euroopa Liidu institutsioonide ja agentuuride õigusloomesse ja otsustusprotsessi.²¹ Samas avaldab Euroopa Liidu õigus suurele osale riikide õigusloomest ja poliitikakujundamisest otsest või kaudset mõju, mis muudab põhiõiguste harta tugeva õigusmõjuga dokumendiks.²²

Eestis on võetud põhiõiguste harta ideed kasutusele mitmetes kohtulahendites²³ , samas leitakse, et laiemat teadlikkust ja selle kasutamist Eesti õigusloomes ei ole tekkinud²⁴ . Leian, et põhjalikuma diskussiooni puudumist (sealhulgas harta ideede mõju sotsiaalkaitse süsteemile) soodustab see, et hartale kui olulisele inimõiguste kaitse raamistikule viidatakse otsesõnu vähe. Eesti Vabariigi põhiseaduses puudub sõnaselge viide Euroopa Liidu põhiõiguste hartale või Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile, kuid põhiseaduse § 3 sätestab, et

„rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa“[25](#) . Otsesõnu on viidatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartale lastekaitseaduse §-s [226](#) .

Sotsiaalse turvalisuse õigust käsitletakse spetsiifilistes haavatavamas olukorras olevate inimeste õigusi kaitsvates konventsioonides, mille peamised eesmärgid on juurutada ühiskonnas struktuurse ebavõrdsusega ja diskrimineerimisega kokku puutuvate inimeste põhilisi inimõigusi ja sotsiaalset kaasatust. Näiteks ÜRO konventsioonis naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta[27](#) on sätestatud, et tuleb likvideerida naiste diskrimineerimine tööhõive valdkonnas ning tagada meeste ja naiste võrdsed õigused. ÜRO lapse õiguste konventsioon[28](#) sätestab, et lastel on õigus sotsiaalsele turvalisusele, kaasa arvatud sotsiaalkindlustusele. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon[29](#) tunnistab ja toetab puuetega inimesi kui kodanikke (mitte kui patsiente), kellel on õigus küllaldasele eluasemele ja sotsiaalsele kaitsele ilma diskrimineerimiseta puude alusel.

Võimalusi sotsiaalse turvalisuse õiguse laiendamiseks poliitikameetmete abil on otsinud Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO). Sotsiaalkaitse minimaalsel tasemel saavutamise seisukohast tekitasid suuri ootusi[30](#) 2012. aastal ILO initsiatiivil ja maailma mõjukate institutsioonide heakskiidul (ÜRO organite sekretariaadijuhatajate nõukogu, Maailma Terviseorganisatsioon, Maailmapank, G20) vastu võetud minimaalse sotsiaalkaitse põhialused. Nende eesmärk oli „luua ülemaailmne sotsiaalkaitse, mis kindlustab juurdepääsu põhilistele sotsiaalteenustele“[31](#) . Rahvusvaheline Tööorganisatsioon on suurema osa oma saja-aastasest tegevusajast keskendunud ametlikus töösuhtes olevate töötajate ja nende perekondade sotsiaalkindlustusele.

Esimese katse nihutada sotsiaalkaitset laiema elanikkonna suunas tegi ILO 2000. aastal. See katse ei leidnud toetust ja kujunes olemasoleva tööeluga seotud sotsiaalkaitse laiendamiseks. Arutelu riiklike sotsiaalkaitstesüsteemide parandamise üle sai uuesti hoo sisse 2007. aastal ja see saavutas ambitsioonika ideena poliitilise läbimurde 2008. aasta ülemaailmse finants- ja majanduskriisi ajal, mil rahvusvaheline kogukond kriisiga toimetuleku võimalusi otsides leppis esimest korda kokku ühises keeles, võttes kasutusele mõiste *minimaalse sotsiaalkaitse põhialused*. [32](#) ILO eesmärk oli arendada sotsiaalkaitse välja nii, et igal inimesel oleks juurdepääs hädavajalikele esmastele sotsiaaltoetustele ja -teenustele ning peavarjule, mis hõlmab ka vaesuses elavate ja haavatavas olukorras inimeste

jõustamist ja kaitset.[33](#)

ILO soovitusel nr 202 kinnitati uuesti sotsiaalkaitse kõikide inimeste inimõigusena ja anti riikidele juhised, kuidas laiendada ja kohaldada sotsiaalkaitse põhiluseid iga riigi eripäradest lähtuvalt.[34](#) Soovitustega rõhutati sotsiaalkaitse tähtsust vaesuse, ebavõrdsuse, sotsiaalse tõrjutuse ja ebakindluse ennetamisel ja vähendamisel ning soolise ja rassilise võrdõiguslikkuse edendamisel.[35](#) ILO eristas soovitustes neli sotsiaalkaitse valdkonda: minimaalse sotsiaalkaitse põhilused peavad sisaldama ligipääsu esmasele arstiabile, sealhulgas sünnitusabile; tagama elementaarse sisetulekukindluse lastele, tagama nende ligipääsu toitumisele, haridusele, hoolekandele ja teistele olulistele hüvedele ja teenustele; tagama elementaarse sisetulekukindluse tööealisele elanikkonnale, kes ei ole võimeline teenima piisavat sisetulekut haigestumise, töötuse, sünnituse või puude tõttu; tagama elementaarse sisetulekukindluse eakatele inimestele.[36](#)

Kokkuvõtvalt, riigid, kes võtavad vastu minimaalse sotsiaalkaitse põhilused, peavad töötama välja riiklikud strateegiad, austades mittediskrimineerimise, soolise võrdõiguslikkuse ja sotsiaalse kaasatuse põhimõtteid. Inimväärseks eluks on vaja tagada, et inimeste esmavajadused oleksid täidetud ja inimene saaks aktiivselt ja ilma piinlikkust tundmata võtta osa igapäevaelust. Tuginedes olemasolevatele sotsiaalkaitsemehhanismidele, võivad need strateegiad sisaldada mitmesuguseid meetmeid: osamaksetel põhinevaid, sihipäraseid ja universaalseid, nii avalikke kui ka eraviisilisi – olenevalt riigi sotsiaalsest, majanduslikust ja poliitilisest kontekstist.[37](#) Kuigi laiem lõppeesmärk on kehtestada ulatuslikud sotsiaalkaitstesüsteemid, võib nende järkjärguline rakendamine olla kooskõlas riikide ressursidega.[38](#) Minimaalse sotsiaalkaitse põhiluste edu kriteerium on piisava rahastuse olemasolu ja ülemaailmse kogukonna ühine kursil püsimine, mis tähendab ka vajadust luua ülemaailmne sotsiaalkaitsefond vaesemate riikide jaoks, mille eesmärk on muuta sotsiaalkaitse põhilused elujõuliseks.[39](#)

Sotsiaalse turvalisuse õiguse ülemaailmne kasutamine eeldab ühist rahvusvahelises kogukonnas aktsepteeritud tegevuskava. Kuigi õigus sotsiaalsele turvalisusele pöörati ülddeklaratsiooni vastuvõtmisega tähelepanu küllaltki ammu, möödus peaaegu 70 aastat, enne kui saabus ülemaailmne tunnustus ja mõistmine, et tegemist on väga olulise õigusega ja tööriistaga, mis aitab vähendada vaesust, saavutada sooline võrdõiguslikkus ning võimaldab tagada inimväärkuse ja hea elukvaliteedi kõikidele inimestele, eriti haavatavas olukorras inimestele.

Ülemaailmsed säästva arengu eesmärgid aastani 2030⁴⁰ on rahvusvaheline inimõigusi väärtustav poliitiline kokkuleppe, mille keskne eesmärk on kaotada kõikjal ebavõrdsus ja vaesus ning tagada kõigile inimestele väärikus ja hea elukvaliteet. Ülemaailmse säästva arengu tegevuskava vastuvõtmisele eelnenud aega (eesmärgid seati 2015. aastal) on nimetatud ka vaikivaks revolutsiooniks.⁴¹ Arengukava põhimõte on, et „kedagi ei jäeta kõrvale“ ja esmane eluks vajalik tuleb tagada sotsiaalkaitstesüsteemi kaudu. Arengukava mitmed eesmärgid rõhutavad rahvusvahelist pühendumist sotsiaalse turvalisuse õigusele, nagu näiteks „rakendada iga riigi jaoks kohased sotsiaalkaitstesüsteemid ja -meetmed, sealhulgas sotsiaalkaitse põhialused, ja saavutada 2030. aastaks, et sotsiaalkaitse hõlmab enamiku vaesuses ja ebasoodsas olukorras olevatest inimestest“.⁴² Haavatavate rühmadena nähakse lapsi ja noori, puuetega inimesi, HIV-positiivseid inimesi, eakaid, sisserännanud inimesi ja ümberpaigutatud inimesi. Eriliselt on arengukavas esile tõstetud süsteemne soopõhine vaade ning tüdrukute ja naiste ühiskonnas osalemise tugevdamine.⁴³

Säästva arengu eesmäärke on kritiseerinud ÜRO Inimõiguste Komitee. Komitee leidis, et kuigi need eesmärgid on olnud oluline pöördepunkt, suurendanud inimeste teadlikkust, toetanud vaesuse vähendamisele pühendatud arutelu ning olnud vaidluste raamistik, on aeg need ümber hinnata, võttes arvesse uusi ülesandeid ja sügavat pettumust toonud tulemusi.⁴⁴ Arvestades, et ülemaailmse vaesuse vähendamise tempo aeglustus juba enne Covid-19 pandeemiat ja säästva arengu tegevuskava esimest eesmärki (kaotada kõikjal vaesus) ei saavutata aastaks 2030, on säästva arengu eesmärgid vaesuse kaotamiseks ilmselgelt ebapiisavad.⁴⁵

Komitee peab probleemiks seda, et „vaatamata kõrgelennuliste eesmärkidele on seatud sihid ja nende saavutamise näitajad nõrgad“⁴⁶. Esiteks, vaesuse kaotamise esimese alaeesmärgi – „kaotada kõikjal vaesus selle kõikides vormides“ – saavutamist mõõdetakse Maailmapanga vaesuspiiri tasemega, mida on kriitilistes hinnangutes nimetatud tühiseks toimetulekueesmärgiks, kuna isegi selle taseme täitmine jätab miljardid inimesed silmitsi ilmajätusega ja ei püüa vaesust tegelikult kaotada.⁴⁷ Teine vaesuse kaotamisega seotud eesmärk nõuab riiklike meetmete raames vaesuses elavate meeste, naiste ja laste osakaalu vähendamist „poole võrra“, mis on inimõiguste komitee hinnangul „ambitsioonide läbikukkumine enneolematu rikkuse ja ebavõrdsuse ajastul“. Kolmas alaeesmärk vaesuse kaotamise peatükis puudutab sotsiaalkaitstesüsteemi, kuid see on riikidele sisulise nõude kehtestamiseks silmatorkavalt üldine. Eesmärgiga nõutakse ebamääraselt

„sotsiaalkaitstesüsteemide ja meetmete rakendamist“, mis „võivad hõlmata minimaalse sotsiaalkaitse põhialuseid“ ja „enamikku vaestes ja ebasoodsas olukorras olevatest inimestest“, mitte kõikide vaesuses elavate inimeste universaalset katmist.⁴⁸ ÜRO Inimõiguste Komitee on leidnud, et vaesuse dramaatiline suurenemine Covid-19 tõttu ja sellega kaasnev majanduslangus peaksid sundima 2030. aasta säästva arengu tegevuskava uuesti läbi vaatama.⁴⁹

Arvestades, kuivõrd pika aja vältel on inimõigusi puudutavates dokumentides rõhutatud vaesuse eri vormide kaotamise vajadust, leian, et vaja oleks sisulisemalt arutada sotsiaalse turvalisuse õiguse vaatenurgast nii laiemas kontekstis kui ka kohalikul tasandil vaesust järjest kasvava mitmekesisuse kontekstis. Kuidas ilmneb vaesusega kaasnev ilmajäetus erinevates sotsiaal-kultuurilistes kogukondades, millised on selle eksisteerimise vormid, püsivus ja mõjud? Leian, et selliste arutelude tugevus on inimeste ainulaadsete kogemuste, vajaduste ja võimekuse nähtavale toomine, et näidata, kui tihedalt on läbi põimunud vaesus, ilmajäetus ja haavatavus kohaliku sotsiaalpoliitilise diskursusega.

- ¹Ülemaailmsed säästva arengu eesmärgid. – <https://riigikantselei.ee/valitsuse-too-planeerimine-ja-korraldamine/valitsuse-too-toetamine/saastev-areng>.
- ²Social Protection Floors Recommendations, 2012 (No. 202) – https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT
- ³ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, 10.12.1948. – https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/est.pdf.
- ⁴Diller.
- ⁵Diller.
- ⁶Ibid.
- ⁷Diller.
- ⁸Ibid.
- ⁹Ibid.
- ¹⁰Diller.
- ¹¹Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
- ¹²Ibid.
- ¹³Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt. – RT II 1993, 10, 13.
- ¹⁴Marks, S. Human rights in disastrous times. – The Cambridge Companion to International Law. Crawford, J., Koskeniemi, M. (toim). Cambridge: Cambridge University Press 2015.

- [15](#) ÜRO majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitee lõppjärelused Eesti kolmanda perioodilise aruande kohta: E/C.12/EST/CO/R.3 (vm.ee).
- [16](#) Committee on Economic, Social and Cultural Rights. General Comment no 19. (2008) on the right to social security (art 9).
- [17](#) Spasova, S., Bouget, D., Vanhercke, B. – Sick pay and sickness benefit schemes in the European Union, Background report for the Social Protection Committee's In-depth Review on sickness benefits. European Social Policy Network (ESPN), Brussels, European Commission 2016.
- [18](#) Parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta. – RT II 2000, 15, 93.
- [19](#) Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – <https://www.humanrightsestonia.ee/el-i-pohioiguste-harta/>.
- [20](#) Lafranque, J. Euroopa Liidu põhiõiguste harta – ühineva Euroopa (sh Eesti) loomulik areng? – <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/04/Euroopa-Liidu-p%C3%B5hi%C3%B5iguste-harta-%C3%BC hineva-Euroopa-sh-Eesti-loomulik-areng.pdf>.
- [21](#) European Commission. When does the Charter apply? Information on the application of the EU Charter of Fundamental Rights for citizens of EU countries. – https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/when-does-charter-apply_en#when-does-the-charter-apply.
- [22](#) Euroopa Liidu põhiõiguste harta Eestis. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet 2019.
- [23](#) RKKK, 1-17-4924, 17.11.2017.
- [24](#) Käsper, K. Võimas dokument, mida paljud ei tea – EL põhiõiguste harta 10. Inimõiguste Keskus, 01.12.2019.
- [25](#) Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.
- [26](#) Lastekaitse seadus, § 2. – RT I, 12.12.2018, 49.
- [27](#) Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, art 11. – RT II 1995, 5, 31.
- [28](#) Lapse õiguste konventsioon, art 26. – RT II, 1996, 16, 56.
- [29](#) Puuetega inimeste õiguste konventsioon ja fakultatiivprotokoll, art 28. – RT II, 04.04.2012, 6.
- [30](#) Social protection floor key to addressing crises and social instability. ILO 27.10.2011. – https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_166292/lang--en/index.htm.
- [31](#) Deacon, B. The social protection floor and global social governance. – International Social Security Review 2013/66 (3–4).

- [32](#)Cichon, M. The Social Protection Floors Recommendation, 2012 (No. 202): Can a Six-Page Document Change the Course of Social History? – International Social Security Review 2013/66 (3–4).
- [33](#)Deacon.
- [34](#)ILO. Social Protection Floors Recommendation, 2012 (No. 202). – https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT
- [35](#)Ibid.
- [36](#) Ibid.
- [37](#)Sepúlveda, Nyst.
- [38](#)ILO. Social Protection Floors Recommendation, 2012 (No. 202).
- [39](#)Human Right Council. Global fund for social protection: international solidarity in the service of poverty eradication. Report of the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights, Olivier De Schutter. 2021. – <https://undocs.org/A/HRC/47/36>.
- [40](#)Ülemaailmsed säästva arengu eesmärgid. – <https://riigikantselei.ee/valitsuse-too-planeerimine-ja-korraldamine/valitsuse-too-toetamine/saastev-areng> (09.01.2022).
- [41](#)Sepúlveda, M. The right to social security. – Dugard, J. et al. (toim). Research handbook on economic, social and cultural rights as human rights. Edward Elgar Publishing 2020.
- [42](#) ILO. Social Protection Floors Recommendation, 2012 (No. 202).
- [43](#) Ibid.
- [44](#)The parlous state of poverty eradication. Report of the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights. Human Right Council 2020. – <https://chrgj.org/wp-content/uploads/2020/07/Alston-Poverty-Report-FINAL.pdf>.
- [45](#)Ibid.
- [46](#) Ibid.
- [47](#)The parlous state of poverty eradication.
- [48](#)Ibid.
- [49](#)Ibid.